

בענין תשלום עשרה זהובים עבור חטיפת מצוה

1. ויקרא/אחרי מות (יז, יג) :

"וַאִישׁ אִישׁ מִבְּנֵי יִשְׂרָאֵל, וּמִן הַגֵּר הַגֵּר בְּתוֹכְךָ, אֲשֶׁר יֵצוּד צִיד חַיָּה אוֹ עוֹף אֲשֶׁר יֶאֱכַל, וְשִׁפְךָ אֶת דָּמוֹ, וְכִסְהוּ בְּעֶפְרָר".

2. חולין דף פז ע"א :

תנ"א אידך :

"וְשִׁפְךָ" "וְכִסְהוּ" בְּמָה שֶׁשִּׁפְךָ = ביד, בּוֹ יִכְסֶה, שֶׁלֹּא יִכְסֶנוּ בְּרִגְלָה, שֶׁלֹּא יִהְיוּ מִצּוֹת בְּזוּיוֹת עָלָיו.

תנ"א אידך : "וְשִׁפְךָ" "וְכִסְהוּ" מִי שֶׁשִּׁפְךָ = השוחט, הוּא יִכְסֶנוּ.

מעשה באחד ששחט, וקדם חבירו וכסה, וחייבו רבן גמליאל ליתן לו לשוחט עשרה זהובים
בעבור ההפסד שגרם לו, שחטף ממנו את מצות כיסוי הדם.

3. 10 זהובים = 10 דינרי זהב = 250 זוז/דינרי כסף = 1200 גרם כסף (כל דינר = 4.8 גרם)

גרם כסף (תשפ"ו) = 4.28 גרם, 1200 גרם כסף = 5136 גרם = בזמן התלמוד פרנסה לשנה שלמה +.

4. תוספות שם ד"ה וחייבו ר"ג ליתן עשרה זהובים :

ולא היה יכול לפטור עצמו במה שהיה נותן לו עוף אחר לשחוט, דזאת מצוה אחרת היא, ומצוה ראשונה הלכה לה, והוי מעוות לא יוכל לתקן.

ומיהו לא דיינינן השתא ליחייב עשרה זהובים, דבמלתא דלית בה חסרון כיס לא עבדינן שליחותיהו כדאמר בהחובל (ב"ק דף פד:).

ואחד שעמד במקום חבירו לקרוא בתורה פטור בלאו האי טעמא, ואפילו תפס מפקינן מיניה, משום דכולם חייבים בקריאת התורה. וכן פירש ריב"א ואפילו עמד במקום כהן, דהא דדרשינן (נדרים דף סב.) "וקדשתו" לכל דבר שבקדושה לפתוח ראשון ולברך ראשון, אסמכתא היא.

5. שולחן ערוך חושן משפט הלכות נזיקין, שפב, א :

וכן מי ששחט חיה ועוף, ובא אחר וכיסה הדם שלא מדעת השוחט, **חייב ליתן כמו שיראו הדיינים.**

ויש מי שהורה שהוא נותן קנס קצוב, והוא **10 זהובים.**

וכן הורו שכל המונע הבעלים מלעשות מצות עשה שהם ראויים לעשותה, וקדם אחר ועשאה, משלם לבעלים **עשרה זהובים.**

היה לו בן למול, ובא אחר ומלו, חייב ליתן לו **עשרה זהובים.** אבל נתנו לאחר למול, ובא אחר ומלו, פטור (רבינו ירוחם נל"א ח"ד).

ובזמן הזה אין מגבין אותו, אבל אם תפס לא מפקינן מיניה.

6. חשוקי חמד יומא דף נה עמוד א :

חטף מחבירו ההקראה לכהנים, האם משלם לו עשרה זהובים?

שאלה. מעשה בבית כנסת שהש"ץ היה כהן, וכשהגיע לברכת כהנים כיבד הגבאי את ראובן להקריא את הכהנים, ובא שמעון וחטף ממנו את המצוה והוא הקריאם, האם יכול ראובן לתפוס עשרה זהובים משמעון, כדאיתא בשו"ע (המובא לעיל) או שמא אין בזה כל כך מצוה?

תשובה. נחלקו האחרונים אם על כל מצוה דאורייתא חייבים בעשרה זהובים או רק על מצוה שיש בה גם ברכה? וכתב הש"ך (שם סק"ג) וז"ל : בש"ס פרק כיסוי הדם (חולין דף פז ע"א) **מסקינן דהוא שכר ברכת הכיסוי וברכת המזון חייב מ' זהובים בעד ד' ברכות,** ובספר לחם חמודות (פרק כה) הביא דברי הר"ן דבשכר מצוה נמי משלם.

עוד נחלקו האחרונים אם על מצוה דרבנן נמי משלמים או רק על מצות עשה דאורייתא? וכתב הש"ך (שם) דהא דחייב י' זהובים אינו אלא במצוה דאורייתא ולא במצוה דרבנן וכמ"ש מהרש"ל (ב"ק סימן ס) דנראה שבמצוה דרבנן פטור, ועיי"ש שסיים **דיתכן דדעת הרי"ף והרא"ש דאף בדרבנן יש עשרה זהובים.**

ובקצות החושן (שם סק"א) וז"ל: בש"ך (סק"ג) כתב דהא דחייב עשרה זהובים אינו אלא במצוה דאורייתא ולא במצוה דרבנן, וכמ"ש מוהרש"ל דנראה דבמצוה דרבנן פטור, ונראה דאפילו לדברי מוהרש"ל נמי היינו דוקא במצוה דרבנן הוא דאינו משלם, אבל בעד ברכה משלם אפילו בברכה דרבנן, וכדמוכח להדיא מברכת הכיסוי דנמי אינו אלא דרבנן. אלא דעיקר סברת מוהרש"ל לא נדע לחלק בין דאורייתא לדרבנן כיון דאשכחן דמשלם בעד ברכה דרבנן והוא ברכת הכיסוי, עיין שם.

ולפי זה יש לדון האם הקראת הכהנים הוא מצוה דרבנן או מצוה דאורייתא?

והנה הטי"ז (סימן קכח סק"ג, ובמשבצות זהב סק"ח) כתב דהקראת הש"ץ או אחד מהקהל 'כהנים' הוא מצוה דאורייתא, [וכן סיפר לי גיסי הגר"ח קנייבסקי שליט"א דהחזו"א הקפיד לומר "כהנים", שכנראה רצה לזכות במצות עשה דאורייתא] וכן מה שמקריין את הכהנים מלה ומלה הוא גם דאורייתא, דדרשינן, "אמור להם" מכאן שהחזן אומר להם על כל מלה ומלה,

אולם הפר"ח (שם ס"ק י"ג ויעוין עוד בספר הערות למסכת סוטה דף לח ע"א) כתב דהקריאה הוא רק מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא.

לאור זאת יתכן דלדעת המהרש"ל שתקנו עשרה זהובים רק במצוה דאורייתא יהיה חייב ראובן שחטף המצוה בעשרה זהובים רק לדעת הטי"ז, אולם לדעת הקצוה"ח שחייבים בעשרה זהובים גם במצוה דרבנן, לכו"ע חייב ראובן חוטף המצוה לשלם עשרה זהובים לשמעון. [ואף דהוי ספק ספיקא שמא הלכה כהדיעות שרק על חטיפת ברכה חייב לשלם עשרה זהובים, מ"מ מהני בספק ספיקא, כמבואר בנתיבות המשפט (דיני תפיסה שבסו"ס כה כלל כד)].

אולם עדיין צריך לברר מה הטעם שתיקנו חכמים הקריאה?

ויעוין בשו"ת בנין שלמה (ח"א ס"י ד"ה ולענין נוסח) שכתב וז"ל: ואם נימא דאינו אלא אסמכתא בעלמא ומדרבנן, בודאי תקשי מאיזה טעם תיקנו כך, ואמר מר אחי על פי הנאמר ביומא דף נה ע"א, דמשום הכי היה הכהן גדול מונה את ההזאות, משום דאם חיסר אחת מן המתנות לא עשה ולא כלום, וכך כתב הרמב"ם (פ"ג מהלכות עבודת יוהכ"פ ה"ה) בפירוש הך טעמא. ואם כן י"ל דגבי ברכת כהנים נמי אם חיסר תיבה אחת מהברכות הרי הוא עובר משום **בל תגרע**, וכמו כן אם מוסיף ברכה אחת משלו עובר **בבל תוסיף**, כדאיתא בר"ה (דף כח ע"ב), ולכן תקנו להקרות כדי שלא יטעה. עכ"ל.

לאור זאת יתכן שאין לחייבו בעשרה זהובים, [אף לדעת הקצוה"ח שגם במצוה דרבנן חייבים בעשרה זהובים], כיון שתפקיד המקרא הוא רק לסייע לכהן שלא יוסיף או יגרע, ולכן אין זו מצוה לעצמה, וכך משמע ביומא (שם) דאיתא התם "דכולי עלמא מיהת הזאה ראשונה צריכה מנין עם כל אחת ואחת, מאי טעמא? רבי אלעזר אמר שלא יטעה בהזאות, רבי יוחנן אמר: אמר קרא 'ולפני הכפרת יזה' שאין תלמוד לומר "יזה", ומה תלמוד לומר "יזה"? לימד על הזאה ראשונה שצריכה מנין עם כל אחת ואחת, מאי בינייהו? איכא בינייהו דלא מנה, ולא טעה". משמע דאין זה מצוה דרבנן אלא הוה משום מניעת הטעות.

ולהלכה פסק המשנ"ב (סימן קכח ס"ק מט) דהוה רק מצוה לכתחילה ואינו מעכב,

שו"ע או"ח קכח, יג: ואח"כ מקרא אותם ש"צ מלה במלה, והם עונים אחריו על כל מלה עד שיסיימו פסוק ראשון, ואז עונים הצבור: **אמן**; וכן אחר פסוק ב'; וכן אחר פסוק ג'.

משנה ברורה ס"ק מט: ואח"כ מקרא אותם - מדכתיב "אמור להם", ודרשינן: מלמד שהחזן אומר להם אמרו, ומ"מ הוא רק למצוה **לכתחלה ואינו מעכב** וראיה לזה מלקמן סעיף כ"ה: בהכ"נ שכולה כהנים עיין שם [פר"ח]. וכתב עוד, דהש"ץ צריך להקרות מתוך הסידור לא בעל פה.

ומסקנתו שם להלכה:

ולאור כל זאת מסתבר דאינו חייב בעשרה זהובים, ובפרט דיעוין בהערות על מסכת סוטה (דף לח ע"א) דאף לדעת הטי"ז הוא למצוה בעלמא ואינו מעכב, אלא כהן יכול לברך גם בלא שהקריא לו הש"ץ כל תיבה ותיבה.